

TEOLOGICKÁ ANTROPOLOGIE V EKUMENICKÉ PERSPEKTIVĚ

Karlova Univerzita, Teologické fakulty Evangelická a Katolická

Hlavní řešitelka: Prof. Ivana Noble, PhD.

V návaznosti na předchozí projekt UNCE Transcendence a její interpretace v teologii a umění, projekt zkoumá dynamiku lidského bytí na pozadí Boží transcendence a z ní vyplývajícího přístupu ke světu, k přírodě, ale i k dalším náboženstvím či k obecně lidskému náboženskému hledání. Projekt je koncipován ekumenicky a uvnitř teologie interdisciplinárně (biblistika, fundamentální a ekumenická teologie, teologie náboženství, spiritualita, etika, liturgika). Aktuálnost i originalita projektu spočívá jak v jeho metodologickém ukotvení (ekumenickém a interdisciplinárním v kontextu poznatků současné vědy), tak ve vztahovém pojetí lidské osoby (trojúhelník Bůh-člověk-příroda/svět), s nímž teologie vstupuje do mezikulturního a mezináboženského rozhovoru o základních hodnotách lidského života, jako je svoboda, krása, tvořivost, solidarita, odpovědnost. Přidanou hodnotou je sestavení dynamického mezifakultního týmu, který se bude společně podílet na pořádání kolokvií i mezinárodních konferencí, a který výsledky svých bádání uplatní v autorských i kolektivních monografiích a dalších tematicky zaměřených studiích v češtině i angličtině.

Cíle projektu

Badatelský kolektiv pracovníků ETF UK a KTF UK se zaměřuje na dosud nezpracované ekumenické pojetí teologické antropologie. Navazuje přitom na předchozí projekt a nově rozvíjí podněty, které z něj vzešly.

Předchozí UNCE věnovaná transcenci a její interpretace v teologii, filozofii a umění zkoumala možnosti výkladu transcendence v minulosti a i v současnosti, tj. v době ztráty transcendentního horizontu, a to z různých aspektů (teologického, filozofického, uměnovědného i literárního). Výsledkem společného hledání je poznání, že transcendentní horizont lze i přes popírání a (oprávněnou) kritiku jeho falešné interpretace odhalovat v přítomnosti stejně jako v minulosti, i když v poněkud nečekaných souvislostech např. současné kultury. Nová UNCE chce navázat na dosažené výsledky především z hlediska

teologicko-filozofického a v ekumenické perspektivě (jež nebyla v předchozí fázi uvažována), přičemž se chce k tématu přiblížit z druhé strany, totiž antropologické.

Projekt je tedy zaměřen na člověka, který transcenci hledá i zakouší. Teologická antropologie se liší od ostatních podob antropologického diskursu tím, že tematizuje vztah k Bohu jako východisko a základ antropologického zkoumání. Člověk ve vztahu k Bohu, k druhým lidem i k přírodě/světlu, to tvoří základní teologicko-antropologickou perspektivu. V jejím rámci ovšem nalezneme významné rozdíly. Část těchto rozdílů je daná odlišnými konfesijními přístupy. Zjednodušeně řečeno, např. tím, jestli bude člověk primárně chápán jako tvor, jehož život je určen řádem stvoření (katolicismus), jako Boží obraz a podoba dorůstající přes krize do plné jednoty s Bohem i se stvořením (pravoslaví) nebo jako hříšník nacházející vírou a milostí své autentické lidství v Ježíši Kristu (protestantismus). Cílem projektu je ukázat, proč tyto důrazy nestojí jako antiteze - najdeme je ve všech hlavních směrech křesťanství, ale v každém je jim dáno trochu jiné místo. Detailní sondy zabývající se klasickými tématy teologické antropologie si kladou za cíl ukázat, jak se konkrétně od těchto témat odvíjí a může odvíjet dynamika nové existence, přístup ke světu, k přírodě, ale i k dalším náboženstvím či k obecně lidskému náboženskému hledání.

Z pohledu teologické antropologie je transcendentní horizont lidské existence chápán jako jeden z jejích konstitutivních rozměrů. Zakládá vztahové pojetí lidské osoby. Pracovní tým z pohledů různých teologických disciplín bude reflektovat, co tato dimenze ve skutečnosti z hlediska lidského bytí znamená, jak je možné ji uchopit a traktovat v souvislostech postmoderního či postfaktického světa. Odpovědi z pohledu různých disciplín se mohou stát korektivním přínosem k současné diskusi o postavení člověka ve světě, o jeho svobodě a zodpovědnosti, o krizi tzv. západní společnosti a jejích možnostech tváří v tvář nejrůznějším ohrožením a výzvám.

Postupy k dosažení cílů

Projekt je rozdělen do třech fází:

I. Ekumenická a mezioborová metodologie

Zde bude vycházet z konceptu nesyntetické dialektiky, v níž se neusiluje o zjednodušující syntézu různých pozic, ale spíše o jejich symfonii, v níž nejsou zrušeny kakofonní party, ale přesto je možné najít rodové podobnosti a konvergující směřování. Řešitelé budou přitom úzce spolupracovat s evropskou společností pro ekumenickou teologii Societas Oecumenica (hlavní řešitelka je bývalou prezidentkou). V mezioborové metodologii projekt naváže na předchozí UNCE zabývající se vědeckou reflexí cesty do hloubky náboženského jednání a prožívání na pomezí filosofie, teologie a dějin umění. Tento projekt systematictěji analyzuje mnohost, která se nachází uvnitř teologického diskursu.

II. Klasická témata teologické antropologie v ekumenické a mezioborové interpretaci

Řešitelé budou analyzovat konfesijně daná specifika výkladu stvoření člověka k Božímu obrazu, pojetí pádu, hříchu, soudu, spásy, ospravedlnění, posvěcení/deifikace. Budou se věnovat výkladu těchto témat z pohledu biblického, systematicko-teologického, spirituálního, liturgického uvnitř konfesijních kultur i napříč nimi, ukáží, do jaké míry se tato specifika stále podílejí na narativním, symbolickém a rituálním pojetí člověka v rámci hledání křesťanské identity uprostřed sekulární společnosti i jejího nového náboženského tázání. Projekt zároveň nabídne několik detailních sond do oblastí mystické teologie, teologie osvobození, teologie mládeže, které pomohou nově a konkrétněji formulovat vztahové pojetí lidské osob, jako

nejhlubší základ mravních, kulturních i náboženských hodnot. Díky dlouholeté spolupráci s KU Leuven bude tým v kontaktu s tamní badatelskou skupinou Anthropos, zabývající se teologickou antropologií ve 21. století. Jeden z juniorů v předkládaném projektu (Gábor Ambrus) je členem této skupiny. Další členové týmu budou spolupracovat s Katolickým institutem, Protestantskou fakultou a Pravoslavným institutem sv. Sergeje v Paříži, Svobodnou Universitou v Amsterdamu, Institutem sv. Ondřeje v Moskvě a Pravoslavnou teologickou akademií ve Volosu.

III. Vztahové pojetí lidské osoby v mezikulturním a mezináboženském rozhovoru

Vztahové pojetí člověka jako tvora s dějinným vědomím a eschatologickou nadějí, náboženského i politického, svobodného, tvořivého, vnímajícího krásu, a zároveň zápasícího se zlem uvnitř sebe i uvnitř světa, jehož východiskem a základem je trojúhelník Bůh-člověk-příroda/svět, bude v této fázi promyšleno v rámci širších mezikulturních a mezináboženských souvislostí. Řešitelé budou věnovat pozornost vztahu mezi náboženstvím a násilím, důsledkům náboženské radikalizace pro člověka a jeho vztahy, vlivu nových médií na utváření lidského příběhu, ale i novým podobám hledání lidského povolání, symbolické a rituální komunikace touhy po dobru, smyslu a celistvosti v částečně sekulární a částečně post-sekulární sekulární společnosti a kultuře. Spolupracovat zde budeme s mezinárodním Kolokviem o náboženství a násilí (COV&R) a s Evropskou akademií náboženství.

Předpokládané výstupy projektu – max. 3000 znaků

Předpokládané výstupy:

Během celého trvání projektu bude práce na dílčích tématech prezentovaná na domácích i zahraničních konferencích, každý z řešitelů přispěje nejméně jednou studií ročně, ti, kdo budou součástí projektu po celou dobu jeho trvání, pak podílem na společných monografiích a nejméně jednou vlastní monografií. Řada z těchto výstupů bude cizojazyčná. Výsledky bádání budou využity při výuce na obou fakultách, jak v rámci magisterského studia, výuky zahraničních studentů, tak v rámci doktorandských seminářů.

2018-19

Studium současné ekumenické a uvnitř teologie interdisciplinární metodologie. Každý z členů týmu bude zpracovávat specifická témata. Uspořádání dvou kolokvií s mezinárodní účastí věnovaných příspěvkům fenomenologie a hermeneutiky do teologicko-antropologické metodologie. Uspořádání dvou mezinárodních doktorandských a postdoktorandských konferencí (2019, výjezdni, ve spolupráci s kolegy ze Societas Oecumenica), vydání prvních monografií věnovaných metodologii – ekumenické (I. Noble), biblické (Ryšková), misiologické (T. Noble), hermeneutické (Z. Širka); vydání tematického čísla recenzovaného časopisu v databázi WOS, *Communio Viatorum*. Další prezentace na konferencích, odborné práce v českých i zahraničních recenzovaných časopisech a recenzovaných sbornících. Výsledky bádání budou využity rovněž při výuce na obou fakultách, a to jak v rámci magisterského studia, výuky zahraničních studentů, tak v rámci doktorandských seminářů.

2020-21

Studium specifických témat. Pokračování heuristické práce: obstarání a studium relevantní literatury, stáže a konzultace s odborníky v oboru. Jednotliví badatelé budou prezentovat své výsledky na konferencích doma i v zahraničí.

Uspořádání dvou kolokvií s mezinárodní účastí věnovaných specifickým tématům teologické antropologie. Uspořádání dvou mezinárodních doktorandských a postdoktorandských

konferencí (ve spolupráci s KU Leuven, Katolickým institutem, Protestantskou fakultou a Pravoslavným teologickým institutem sv. Sergeje v Paříži).

Publikování společné monografie, dalších cizojazyčných i českých monografických prací, které rozpracují základní téma v jednotlivých oblastech (podle specializace řešitelů) a řady studií v recenzovaných časopisech.

2022-2023

Studium teologické antropologie vstupující do mezikulturních a mezináboženských rozhovorů, studium vztahu mezi náboženstvím a násilím, vlivu nových médií na vztahové sebe-pochopení člověka. Uspořádání dvou odborných kolokvií, jedné mezinárodní doktorandské a postdoktorandské konference a závěrečná mezioborová mezinárodní konference, která shrne dosažené výsledky. Druhá společná monografie, další jednotlivé monografické práce česky i cizojazyčně, a studie v recenzovaných časopisech. Prezentace výsledků na mezinárodních i českých konferencích, pořádání veřejných přednášek, prezentace výsledků projektu v médiích.